

щихся общеобразовательной школы (по предметам естественно-математического цикла). М., НИИ общей педагогики АПН СССР, 1976. – 54с.

І.В. Синельник, В.А. Завора

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначено сутність та основні компоненти самостійної роботи студентів, проаналізовано різні підходи до трактування цього виду роботи, виділено різновиди самостійної діяльності студентів у процесі навчання. Результатом самостійної роботи є підвищення рівня знань студентів, поліпшення їх професійної підготовки, вміння самостійно мислити та приймати рішення. У кожному виді самостійної роботи має бути пошукове завдання. Головною мотивацією діяльності студента має бути пошукова діяльність.

И.В Синельник., В.А. Завора

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье определены сущность и основные компоненты самостоятельной работы студентов, проанализированы разные подходы к трактованию этого вида работы, выделены разновидности самостоятельной деятельности студентов в процессе обучения. Результатом самостоятельной работы является повышение уровня знаний студентов, улучшение их профессиональной подготовки, умение самостоятельно мыслить и принимать решение. В каждом виде самостоятельной работы должна быть поисковая задача. Главной мотивацией в деятельности студента должна быть поисковая деятельность.

I.V. Sinelnik, V.A. Zavora

ORGANIZATION OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK ON THE USE OF INFORMATIONAL AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Main point and basic component of students' independent work are considered in this article. Different approaches of its definition are analyzed four kinds of students' independent activities are determined. Result of independent work is increase of a level of knowledge of students, enriching of their vocational training, skill independently to think and make a decision. In each aspect of independent work there should be a search problem. Principal motivation in activity of the students should be search activity.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2010

УДК 378

*М. Ш. Черновол,
м. Харків, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ СТАНУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасний період розвитку української держави відбуваються складні процеси демократизації, що ставлять високі вимоги до підготовки фахівців із вищою освітою. Вищий навчальний заклад повинен формувати особистість громадянина України, забезпечувати наше суспільство всебічно підготовленими фахівцями, які мають глибокі загальнонаукові та професійні знання, навички наукової роботи, готові до самоактуалізації в умовах професійної діяльності, у суспільному та особистому житті.

Для глибокого і повного оволодіння матеріалом навчальних програм ВНЗ необхідно постійно вдосконалювати навички пізнавальної діяльності студентів, формувати якості дослідника, підвищувати ефективність пізнавальної діяльності.

Актуальність дослідження чинників формування і розвитку пізнавальної діяльності студентів визначається необхідністю підвищення пізнавальної мотивації тих, хто навчається, у кого в процесі навчання, як показують практика та дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, відбувається певне зниження пізнавальної активності. Суперечності між потребами саморозвитку, самоактуалізації і можливостями освіти вимагають побудови певних взаємин між суб'єктами навчального процесу. Підвищення якості професійної освіти шляхом активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання у ВНЗ повинно здійснюватись під час вивчення різних дисциплін.

Зростання вимог до якості підготовки фахівців з вищою, у тому числі педагогічною, освітою ставить перед педагогічною наукою завдання створити ефективні дидактичні системи, які базуються на застосуванні видів, технологій, форм і методів навчання, які забезпечують інтенсивне залучення студентів до процесу оволодіння системою знань, формування вмінь і навичок. На цій основі можна суттєво підвищити рівень самостійної творчої пізнавальної діяльності фахівців, створити умови для більш повного і ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Аналіз практики підготовки фахівців у ВНЗ переконує в недостатній ефективності традиційного типу навчання щодо підвищення якості підготовки спеціалістів через притаманний йому інформаційно-догматичний метод організації викладання. Таким чином, традиційне уявлення про педагога суперечить вимогам сучасності. Від рівня підготовленості педагога до здійснення професійної діяльності залежить якість виконання всіх призначень педагога, і загалом – ефективність навчання і виховання.

Новий глобальний підхід до освіти, який базується на принципах гуманізації та є особистісноорієнтованим, вимагає переосмислити роль викладача, який перебуваючи у сфері контакту зі студентом, може, за умови відповідної підготовки, активно впливати на формування в нього знань, умінь та навичок, розвитку пошукової активності усвідомлення обов'язків. Це вимагає переглянути і переорієнтувати зміст освіти.

Актуальність проблеми та потреби практики визначили **тему** нашої роботи – “**Моделювання стану пізнавальної активності студентів при вивченні гуманітарних дисциплін**”. Таким чином, **мета даної роботи** – визначення особливостей становлення пізнавальної активності в процесі навчання студентів педагогічних фахів.

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури і практики підготовки майбутніх фахівців свідчать про те, що недостатня сформованість пізнавальної активності породжує педагогічну суперечність між вимогами системи підготовки педагогічних кадрів і особистості студента до рівня своєї професійної підготовки та дидактичними можливостями навчального процесу педагогічного ВНЗ задовольнити ці вимоги. Вирішення цієї суперечності лежить на шляху пошуків більш сприятливих організаційно-педагогічних умов, технології формування пізнавальної активності студентів педагогічного ВНЗ як одного із основних механізмів активізації навчальної діяльності студентів.

Однією із провідних якостей особистості, що зумовлює ефективність пізнавальної діяльності, є пізнавальна активність, що проявляється у спрямованості та стійкості пізнавальних інтересів, прагненні до ефективного оволодіння знаннями і засобами діяльності, у мобілізації вольових зусиль на досягнення пізнавальної діяльності, тобто системи засобів, форм і методів, спрямованих на розвиток пізнавальної активності студентів ВНЗ. Для здійснення активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів потрібно використовувати сучасні концепції навчання на основі гуманістичної філософії освіти, надавати навчальному матеріалу особистісного смислу, який би викликав навчально-пізнавальний інтерес у студентів, використовувати оптимальні способи та прийоми викладання, організаційні форми навчання, що активізують навчальну і пошукову діяльність студентів. Основними детермінантами активізації пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів є: 1) зміст навчального матеріалу (новизна у викладанні навчального матеріалу, історичний аспект науки, сучасні дослідження науки, практичне значення знань); 2) організована навчальна діяльність (самостійна робота, проблемне навчання, дослідницька діяльність, творчі і практичні роботи, оволодіння новими засобами діяльності); 3) відносини між учасниками навчального процесу (створення оптимальних умов для навчальної діяльності, спільна продуктивна діяльність, педагогічний оптимізм, контроль знань) [6].

Перелічені вище детермінанти визначають педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності студента.

Враховуючи особливості навчального процесу у ВУЗах (універсальність професійної підготовки, практична спрямованість її змісту) розкрито сутність і структуру пізнавальної активності, обґрунтовано інтегративну модель пізнавальної активності студентів педагогічних фахів. Під пізнавальною активністю студента педагогічних фахів ми розуміємо складну систему його властивостей, що інтегрує основні взаємозв'язані для навчально-пізнавальної діяльності студента компоненти: пізнавальну ініціативу, пізнавальну самостійність, повноту і мобільність знань.

Пізнавальна самостійність студента педагогічних фахів проявляється у сформованості вмінь самостійно визначати зміст своєї навчально-пізнавальної діяльності, планувати, організувати і без помилок виконувати педагогічну діяльність, проводити в межах своєї компетентності психолого-педагогічне діагностування та надавати консультативну допомогу. Повнота знань характеризується сукупністю всіх знань студента про вивчений об'єкт відповідно до навчальної програми, мобільність знань – здатність переносити їх у нові умови професійної сфери діяльності.

Основу пізнавальної спрямованості особистості педагога складають його духовні потреби та інтереси. Одним із проявів духовних і культурних потреб педагога є потреба у знаннях. Одним із головних факторів пізнавального інтересу є любов до предмету, який викладаєш. Лев Толстой зазначав, що якщо “ хочеш наукою виховати учня, люби свою науку і знай її, і учні полюблять тебе, і ти виховаєш їх; але якщо ти сам не любиш її то скільки б ти не змушував вчити, наука не справить виховного впливу “. Сучасний педагог повинен добре орієнтуватися у різних галузях науки, яку він викладає, бути постійно в курсі нових досліджень, відкриттів і гіпотез, бачити близькі і далекі перспективи науки. Найбільш загальною характеристикою пізнавальної спрямованості особистості педагога є культура науково-педагогічного мислення [2].

Сформованість пізнавальної активності вимірюються та оцінюються за чотирима основними критеріями:

- “Цілісність пізнавальної активності” для визначення її чотирьох рівнів: догматична (примусова), репродуктивна, обмежено-пошукова, суб'єктивно-творча активність;

- “Продуктивність пізнавальної активності” для визначення ступеня продуктивності пізнавальної активності за чотирма рівнями: I – допрофесійно-ознайомчий, II – копіювальний, III – трансформуючий, IV – пошуковий рівень;

- “Стійкість пізнавальної активності” вимірюється у відсотках і свідчить про стійкість пізнавальної активності на продуктивних рівнях. Критерій слугує для визначення чотирьох рівнів пізнавальної активності: нестійкий, відносно стійкий, достатній, стійкий;

- “Професійна спрямованість пізнавальної активності” вимірюється ступенем оптимальності мотиваційного компонента особистості студента педагогічного ВНЗ і характеризує ступінь спрямованості його пізнавальної активності на навчально-професійну діяльність. За цим критерієм визначено чотири рівні пізнавальної активності: 1 – низько негативний, 2 – низько позитивний, 3 – відносно високий, 4 – високо позитивний [7].

Проведений аналіз літератури та раніше проведених досліджень дав змогу визначити принципи й психолого-педагогічні умови забезпечення пізнавальної активності студентів:

1. Формувати (і підтримувати) прагнення студентів виявити і ствердити себе через навчально-професійну діяльність, із цією метою застосовують: ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю, її суспільною значимістю; створення уявлень про професіонала з обраної спеціальності, усвідомлення ближніх (безпосередніх) і кінцевих (перспективних) цілей професійного навчання; складання «Образу-Я» як фахівця; формування ціннісних орієнтацій, що пов'язані з професійною діяльністю; забезпечення умов для самопізнання, самовиховання, стимулювання прагнення до самовдосконалення; підтримання допитливості й "пізнавального" психологічного клімату групи.

Як наслідок, формується часова перспектива, ідентифікація з професійною моделлю, уявлення про себе в майбутньому в ролі виконавця професійної діяльності.

2. Допомогати (навчати) мінімізувати тривожність, невпевненість щодо професійної діяльності, приділяти увагу розвиткові професійних якостей, здібностей до саморегуляції. Ось чому психологічні служби в університетах багато важать для таких студентів.

3. Навчання набуває життєвого сенсу, якщо приносить задоволення, переживання успіху, усвідомлення свого просування вперед. Тому самооцінку треба підвищувати за рахунок успіху, а не зниження рівня домагань [4, 183-186].

Результати аналізу досвіду організації навчально-виховного процесу в педагогічних навчальних закладах дали змогу виявити організаційно-педагогічні умови формування пізнавальної активності: забезпечення системно-діяльнісного підходу до організації вивчення психологічних дисциплін; застосування професійно-орієнтованих проблемних завдань, задач, ситуацій; запровадження елементів ігрового навчання, різнорівневого рейтингового контролю; забезпечення домінуючої ролі практичних методів навчання у їх поєднанні з словесно-логічними та наочними способами передачі та засвоєння інформації.

Розглянуто модель технології формування пізнавальної активності студентів педагогічних фахів, до якої входять такі компоненти: мета, завдання, зміст вивчення дисципліни; принципи формування; мотиваційно-стимулююча діяльність педагога; дидактичний комплекс занять; критерії та їх показники, які забезпечують вимір і оцінювання ефективності формування пізнавальної активності у структурі кожного дидактичного комплексу занять; організаційно-педагогічні умови; результати навчально-пізнавальної діяльності студентів. Названі вище компоненти моделі відображають упорядковану сукупність і послідовність методів і процесів, які забезпечують реалізацію проекту дидактичного процесу в педагогічному ВНЗ та досягнення діагностичного результату [1, 65-69].

Основним компонентом технології формування творчих рівнів пізнавальної активності студентів є функціонування дидактичного комплексу занять, який створює умови для переходу від репродуктивного до пошуково-творчого навчання студентів педагогічного ВНЗ. Під дидактичним комплексом занять ми розуміємо об'єднання відносно самостійних за змістом, пов'язаних єдиною дидактичною метою аудиторних занять і самостійної роботи студентів.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування пізнавальної активності студентів педагогічних фахів. Становить певний науковий і практичний інтерес формування пізнавальної активності студентів педагогічних фахів в процесі вивчення спеціальних дисциплін на завершальному етапі здобуття вищої освіти.

Список літератури: 1. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир сучасної освіти // Рідна школа. – 2005. – Січень. – С. 65 – 69. 2. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. – Харків, 2007. 3. Психологические исследования творческой деятельности. / Под ред. О.К. Тихомирова. - М., 2005. 4. Різномірний підхід до самостійної пізнавальної діяльності студентів // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка та психологія. – Вінниця. – 2002. – Вип.7. – С.183-186. 5. Сисоєв В. М. Пріоритет – науково-педагогічній творчості // Рідна школа. – 1994. – № 5. – С. 52–55. 6. Талызина Н. Ф. Пути и проблемы управления подсознательной деятельностью человека. - М., 2007. 7. Темерівська Т. Г. Технологічний підхід до професійного навчання // Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія: Педагогіка та психологія. – Чернівці. – 2002. – Вип. 137. – С.191-196.

М.Ш. Черновол

МОДЕЛЮВАННЯ СТАНУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Дана робота присвячена моделюванню розвитку пізнавальної активності студентів педагогічних фахів в ході навчання (при вивченні гуманітарних дисциплін). Виявлено фактори, що вирішують високий розвиток пізнавальної активності студентів. Впроваджено психолого-педагогічний комплекс методів для визначення структури пізнавальної активності. Для вирішення поставлених завдань було передбачено використання комплексу взаємопов'язаних: *теоретичних* методів (аналіз, порівняння і узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження); *емпіричних* (педагогічне моделювання для прогнозування умов ефективного формування пізнавальної активності) та *методів математичної статистики*.

М.Ш. Черновол

МОДЕЛИРОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН

Данная работа посвящена исследованию развития познавательной активности студентов педагогических специальностей в ходе обучения (при изучении гуманитарных дисциплин). Выявлено факторы, определяющие высокое развитие познавательной активности студентов. Внедрён психолого-педагогический комплекс методов для определения структуры познавательной активности. Для решения поставленных заданий было предусмотрено использование комплекса взаимосвязанных: *теоретических* методов (анализ, сравнение и обобщение научной информации по проблеме исследования); *эмпирических* (педагогическое моделирование для прогнозирования условий эффективного формирования познавательной активности) и *методов математической статистики*.

M.Sh. Chernovol

DESIGN OF THE STATE OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS AT STUDY OF HUMANITARIAN DISCIPLINES

The given work is devoted research of development of informative activity of students of pedagogical specialities during training (at studying humanitarian disciplines). It is revealed the factors defining high development of informative activity of students. The psihologo-pedagogical complex of methods for structure definition informative activity is introduced. For the decision of the put tasks use of a complex of the interconnected has been provided: theoretical methods (the analysis, comparison and generalisation of the scientific information on a research problem); empirical (pedagogical modelling for forecasting of conditions of effective formation of informative activity) and methods of mathematical statistics.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2010